

วัดเกาะแก้วสุทธาราม

WAT KO KAEW SUTTHARAM

ตำบลท่าราบ จังหวัดเพชรบุรี

คำนำ

วัดเกาะแก้วสุทธาราม ตั้งอยู่ใน ตำบลท่าราบ จังหวัดเพชรบุรี ด้วยความเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาจึงมีศิลปวัฒนธรรมที่เพียบพร้อมและล้ำค่าในความประณีตวิจิตรบรรจงทั้งในด้านฝีมือและความคิดของสกุลช่างเพชรบุรีกลุ่มวัดเกาะ โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมของวัดเกาะ ล้วนเป็นฝีมือครูช่างอย่างแท้จริงและยังเป็นแม่แบบงานศิลปกรรมของจังหวัดเพชรบุรีโดยทั่วไป

จิตรกรรมฝาผนังไทย เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่งดงามล้ำค่าของชาติ สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาติอย่างชัดเจนถึงวัฒนธรรมอันดีงามและแสดงออกถึงความเจริญของคนในชาติ

จากที่กล่าวมาการศึกษาประวัติความเป็นมาและคุณค่าของสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรมภายในวัดเกาะนั้นมีคุณค่าในการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ในวงกว้าง เกี่ยวกับเรื่องราววัฒนธรรมที่ควรเผยแพร่สืบต่อกันจนอาจจะลืมเลือนไปนั้น ควรมีสื่อให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้รับทราบเกี่ยวกับเนื้อหาและรูปแบบของทัศนศิลป์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำหนังสือวัดเกาะ ควบคู่กับการได้เผยแพร่คุณค่าทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าของวัดเกาะแก้วสุทธารามอีกด้วย

สารบัญ

ประวัติวัดเกาะแก้วสุทธาราม

วัดเกาะแก้วสุทธาราม ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่าวัดเกาะ เหตุที่ได้ชื่อว่า "วัดเกาะ" เพราะในสมัยก่อนมีสายน้ำไหลผ่านรอบด้าน คือ ด้านทิศตะวันตกจรดแม่น้ำเพชรและมีสายน้ำแยกจากแม่น้ำย่านวัดเกาะ ๒ สายคือ ทางด้านทิศเหนือของวัดสายน้ำได้แยกจากแม่น้ำใหญ่ไหลไปทางตะวันออก ทางน้ำอีกทางหนึ่งอยู่ทางทิศใต้ของวัด เป็นคลองคั่นวัดเกาะกับวัดจันทร์ เรียกว่า คลองวัดเกาะ ไหลไปทางทิศตะวันออกไปบรรจบกับสายน้ำทางทิศเหนือรวมตัวไหลไปทางทิศตะวันออกทำให้อาณาเขตของวัดมีสภาพเป็นเกาะจึงได้ชื่อว่า "วัดเกาะ"

ทิศเหนือ	ติดโรงสีอุดมพันธุ์และที่ดินเอกชน
ทิศตะวันออก	ติดถนนมาตยาวงษ์
ทิศใต้	ติดคลองวัดเกาะ
ทิศตะวันตก	ติดแม่น้ำเพชร

จากหลักฐานที่พบสันนิษฐานว่าวัดนี้มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เพราะจิตรกรรมที่เขียนไว้ที่ผนังอุโบสถบอกปีที่เขียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๗ ในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมมาโกศ (พ.ศ.๒๒๗๕–๒๓๐๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัติวงศ์ได้ทรงพระนิพนธ์เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะไว้ในจดหมายเหตุระยะทางมณฑลราชบุรี ใน ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ที่เกี่ยวกับข้อความที่เขียนระบุปี ที่จารึกไว้ในผนังอุโบสถ

“วัดเกาะเป็นวัดเก่า ฝีมือก่อสร้างและปั้นลายไม่ถึงวัดมหาธาตุ
ผนังข้างในเขียนรูปภาพฝีมือไม่งาม ตามศักราชที่จดไว้
เขียนเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๗ จ.ศ. ๑๐๙๖ ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็น
พระนครหลวงตอนปลายเป็นรัชกาลแห่งการแต่งตั้ง
พระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ)”

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

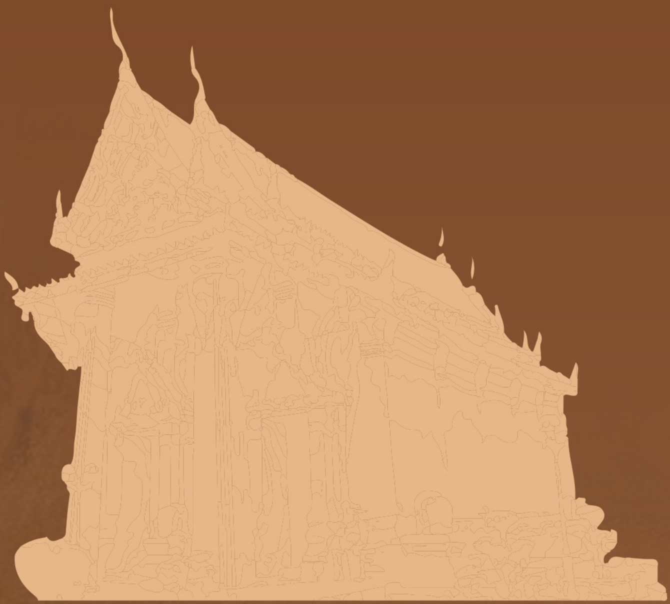

ประวัติบูรณะปฏิสังขรณ์

ปี พ.ศ. ๒๒๓๗

บูรณะอุโบสถตามจารึกบนจิตรกรรม

ปี พ.ศ. ๒๔๔๒ – ๒๕๐๗

บูรณะอุโบสถ สมัยท่านพระครูเพชรโรปมคุณ (เจ้าอธิการหลุย) ทำช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ซ่อมแซมรอยรั่วหลังคาอุโบสถ

ปี พ.ศ. ๒๔๓๒

บูรณะศาลาท่าน้ำมเหศวร สมัยเจ้าอธิการยิด (พระครูญาณวิจัย) ทำฐาน ปูกระเบื้องชาน และบันไดลงท่าน้ำ เดิมเป็นไม้ทั้งผืนและเสา เปลี่ยนเป็นคอนกรีต ล่องถุนศาลาเป็นคอนกรีต

ปี พ.ศ. ๒๕๑๒

บูรณะเจดีย์รายให้มีสภาพคงเดิม

ปี พ.ศ. ๒๕๑๓

บูรณะวิหาร

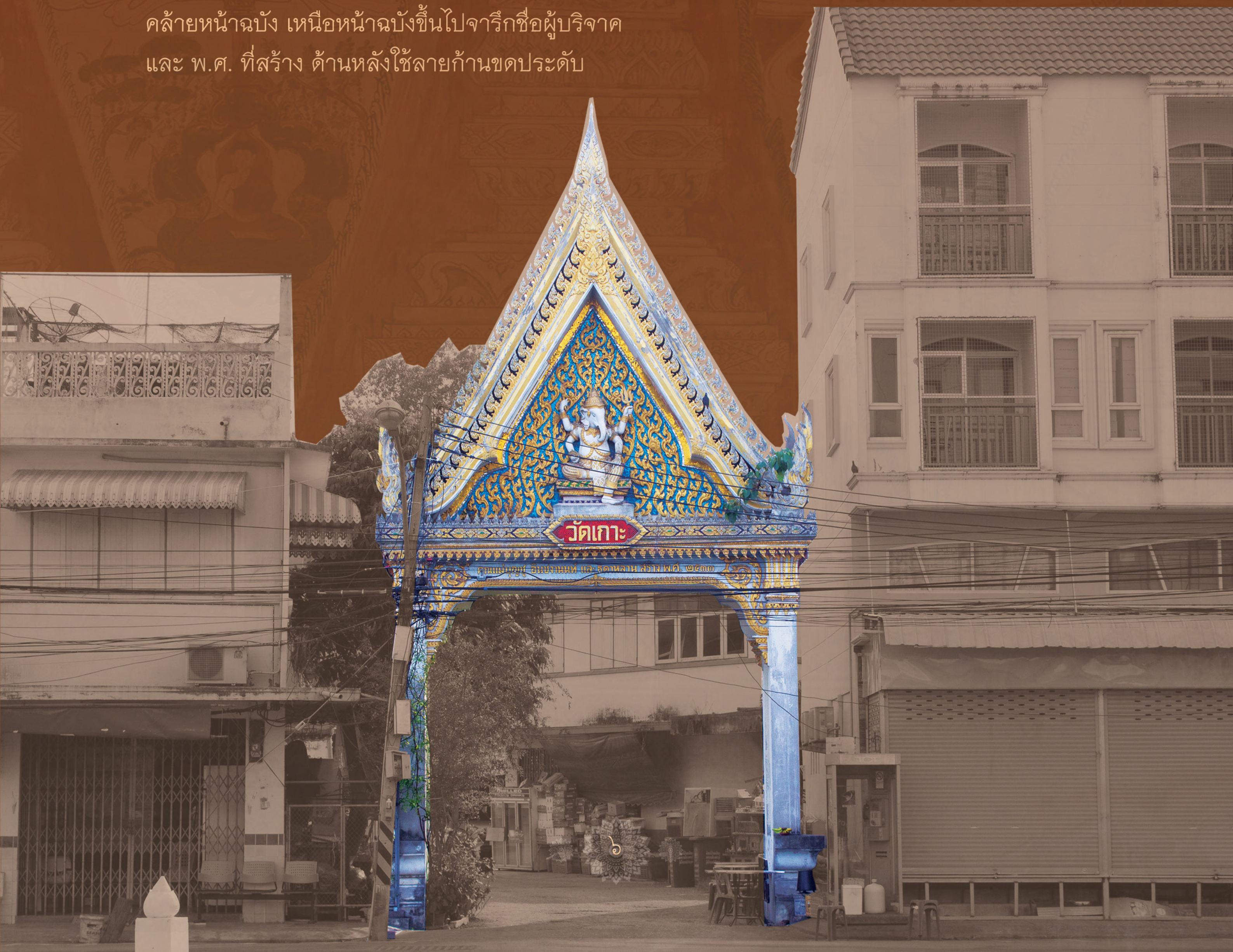

ซุ้มประตูวัดเกาะ

ซุ้มประตูวัดเกาะแก้วสุทธารามด้านทิศเหนือ จัดอยู่ในประเภทซุ้มประตูสมัยนิยมและบอกชื่อวัดไว้ที่ซุ้มประตูเสมือนบอกให้ทราบตำแหน่งของวัดสร้างในสมัยพระอธิการเสี่ยน รูปทรงของรูปซุ้มประตู เป็นซุ้มประตูมีจั่วทรงสูงยอดแหลมซ้อนสองชั้น หน้าบันซุ้มประตูด้านหน้าประดับด้วยลายปูนปั้น ลายเปลว ทาสีทองล้อมพระพิฆเนศสิ่กร ประทับบนแท่นเหนือป้ายชื่อวัดหน้าบัน ด้านหลังประดับด้วยลายก้านขดล้อมเอราวัณด้านข้างของเอราวัณทั้งซ้ายขวามีเทพอัปสรถือฉัตรใต้หน้ากระดานฐานจั่วเป็นซุ้มคูหา ประตูทำลักษณะคล้ายหน้าฉบัง เหนือหน้าฉบังขึ้นไปจารึกชื่อผู้บริจาคและ พ.ศ. ที่สร้างด้านหลังใช้ลายก้านขดประดับ

ซุ้มประตูหน้าวัดเกาะแก้วสุทธารามด้านหน้าอุโบสถทางทิศตะวันออกมีอยู่ ๒ ซุ้มประตู คือ ทางทิศใต้และทิศเหนือบริเวณด้านหน้าของซุ้มประตูเป็นตลาด ซุ้มประตูวัดเกาะแก้วสุทธารามเป็นสถาปัตยกรรมเรือนยอด เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากซุ้มประตูวัดใหญ่สุวรรณาราม ซุ้มประตูวัดเกาะ เรียกว่า ยอดบุษบกมีลูกกระทายตั้งบนชั้นจระนำ มีชั้นจระนำ ๗ ชั้น แล้วขึ้นยอดเป็นบัว ๒ ชั้นถึงเป็นยอดปลี มีเสาอิงในตัว ปลายเสาทำเป็นลูกแก้ว ๒ ชั้น ต่อด้วยยอดบัวหงายคล้ายกับพานรัฐธรรมนูญ ฐานเสาเป็นบัวคว่ำคั่นด้วยลูกแก้วต่อด้วยบัวหงายรับต้นเสา ต้นเสาซุ้มประตูนูนขึ้นมา ปลายสองข้างมนซุ้มประตูโค้ง มีกรอบเดินเส้นไปตามแนวซุ้มประตู ปลายกรอบซุ้มประตูยาวมาเชื่อมต่อเป็นแนวเดียวกับลูกแก้วที่ฐานเสา

ซุ้มประตูวัดเกาะแก้วสุทธารามด้านทิศเหนือ จัดอยู่ในประเภทซุ้มประตูสมัยนิยมและบอกชื่อวัดไว้ที่ซุ้มประตู เสมือนบอกให้ทราบตำแหน่งของวัดสร้างในสมัยพระอธิการเสี่ยน รูปทรงของรูปซุ้มประตูเป็นซุ้มประตูมีจั่วทรงสูงยอดแหลมซ้อนสองชั้น หน้าบันซุ้มประตูด้านหน้าประดับด้วยลายปูนปั้น ลายเปลวทาสีทองล้อมพระพิฆเนศสิ่กร ประทับบนแท่นเหนือป้ายชื่อวัด หน้าบันด้านหลังประดับด้วยลายก้านขดล้อมเอราวัณ ด้านข้างของเอราวัณทั้งซ้ายขวามีเทพอัปสรถือฉัตร ใต้หน้ากระดานฐานจั่วเป็นซุ้มคูหา ประตูทำลักษณะคล้ายหน้าฉบัง เหนือหน้าฉบังขึ้นไปจารึกชื่อผู้บริจาคและ พ.ศ. ที่สร้าง ด้านหลังใช้ลายก้านขดประดับ

อุโบสถ

อุโบสถสมัยอยุธยาตอนต้น โดยพิจารณาจากทรวดทรงอุโบสถและใบเสมาภายหลังชำรุดทรุดโทรม จึงปฏิสังขรณ์อุโบสถขึ้นใหม่ พร้อมกับเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังได้จารึกปี พ.ศ.๒๒๗๗ เป็นอุโบสถอาคารทรงไทยก่ออิฐถือปูนยาว ๕ ห้องกว้าง ๒ ห้อง ฐานด้านนอกเป็นฐานเขียง ฐานปัทม์ แลชั้นหน้ากระดานเรียบไม่มีลวดลาย มีลักษณะ อ่อนโค้ง ขนาดไม่ใหญ่ทรงสูง ฐานอ่อนโค้งสำเภา ที่ผนังด้านหน้าและด้านหลังเจาะประตูด้านละ ๒ ช่อง ไม่มีหน้าต่าง ตามแบบกรุงศรีอยุธยา มีเสาพาไลรองรับชั้น ลดหลังคาทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ด้านละ ๒ เสา เป็นเสาก่ออิฐปูนทรงเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง โคนเสาใหญ่ปลายเสาสอบเล็ก หัวเสาเป็นรูปบัวแวง ผนังด้านนอกมีเสาอิงโดยรอบ

ซุ้มประตูเป็นซุ้มเรือนแก้วมีบันแถลงลด ๒ ชั้น ประดับลายปูนปั้นช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ทำเป็นหัวมกรลายหน้ากระดานเหนือกรอบซุ้มประตู ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ หน้าบันซุ้มประตูด้านหน้า เป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ประกอบด้วยลายกนก

พระประธานในอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางสมาธิลงรักปิดทอง ด้านข้างพระประธานมีพระสาวกยืนพนมมืออยู่ข้างละ ๑ องค์ นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย ๔ องค์ ปางสมาธิ ๒ องค์ ฐานพระประธานเป็นไม้จำหลัก ลายฐานบัวขาสิงห์ ฐานเดิมเป็นปูนปั้นมีสภาพชำรุด ท่านเจ้าอาวาสพระครูเพชรโรปมคุณ ให้อาจารย์ยิดลอกแบบลายเดิมเพื่อประกอบการบูรณะให้เหมือนของเดิม โดยใช้การแกะสลักไม้

รอบโบสถ์มีเสมาหินทราย เป็นเสมาคู่ ตั้งบนฐานสูง มีลวดลายบนตัวเสมา จึงบ่งบอกได้ว่าเสมานั้นเก่าแก่กว่าสมัยอยุธยา

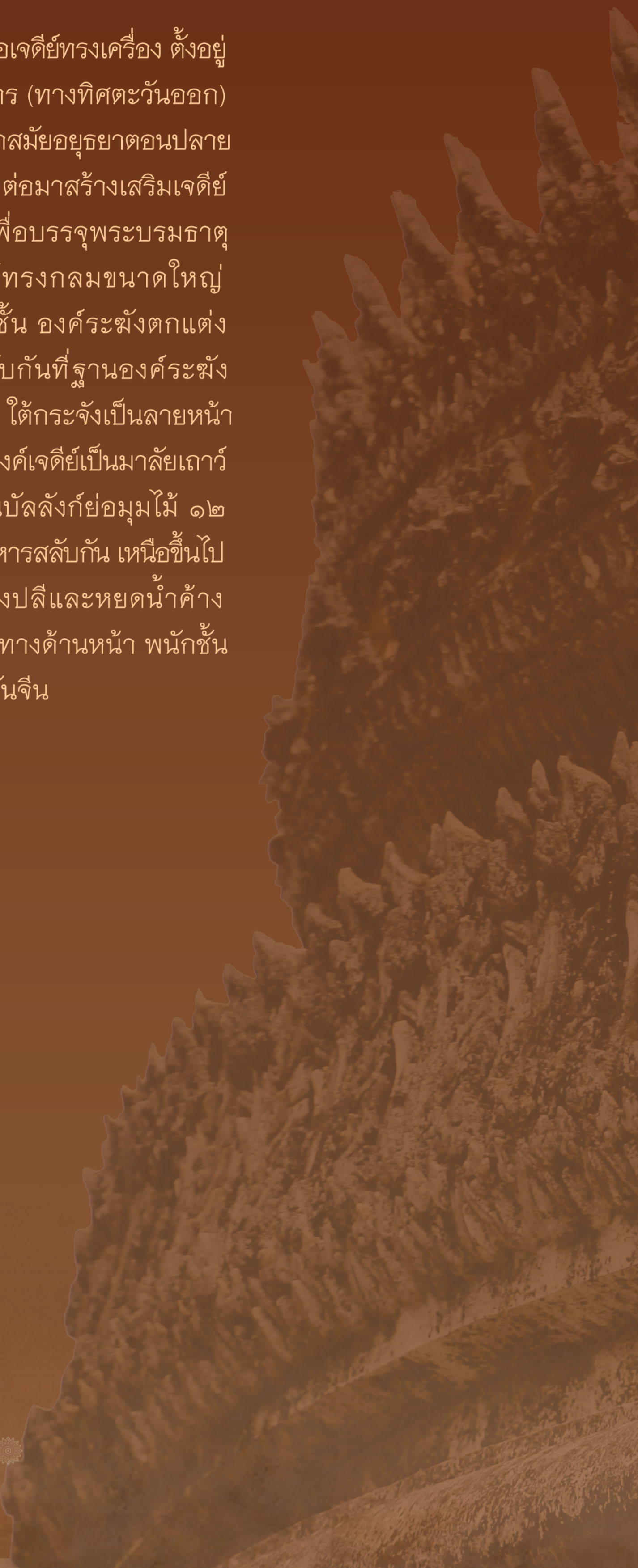

วิหาร

วิหารตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอุโบสถ เป็นอาคารทรงไทยก่ออิฐถือปูน สร้างด้วยแบบแผนเช่นเดียวกับอุโบสถ แต่มีลักษณะเรียบง่ายกว่ามาก ลักษณะของฐาน อ่อนโค้งมากกว่าอุโบสถ แม้เสาด้านหน้าจะเป็นเสาย่อมุมสิบสองเช่นกัน แต่ไม่มีคันทวยค้ำยัน มีประตูด้านหน้าเฉพาะประตูเดียว ผนังด้านหลังปิดทึบ ผนังด้านข้างเจาะช่องหน้าต่างด้านละ ๑ บาน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาสี่เหลี่ยมผืนผ้าปลายแหลม หลังคาลดหนึ่งชั้น มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันเรียบไม่มีลวดลายภายในประดิษฐาน พระประธานสลักจากหินทรายแดง พอกปูนปั้นลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ด้านหน้ามีพระสาวกยืนประคองอัญชลีอยู่ข้างละ ๑ องค์ และมีพระพุทธรูปอื่นๆอีกจำนวนหนึ่ง

เจดีย์หลวง

เจดีย์ประธานหน้าอุโบสถหรือเจดีย์ทรงเครื่อง ตั้งอยู่ด้านหน้าระหว่างอุโบสถกับวิหาร (ทางทิศตะวันออก) ตามคตินิยมของการสร้างอุโบสถสมัยอยุธยาตอนปลาย แต่เดิมมีเจดีย์อยู่แล้วขนาดเล็ก ต่อมาสร้างเสริมเจดีย์องค์ใหญ่ครอบเจดีย์องค์เล็กเพื่อบรรจุพระบรมธาตุ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นเจดีย์ทรงกลมขนาดใหญ่ ฐานทรงกลมมีชั้นลูกแก้ว ๓ ชั้น องค์ระฆังตกแต่งด้วยสังวาลย์ มีมาลัยร้อยสลับกันที่ฐานองค์ระฆัง ตกแต่งด้วยกระจังเจิมล้อมรอบ ใต้กระจังเป็นลายหน้ากระดานรองรับด้วยบัวจงกรน องค์เจดีย์เป็นมาลัยเถาว์ ฐานเจดีย์เป็นกำแพงแก้ว ส่วนบัลลังก์ย่อมุมไม้ ๑๒ เหนือบัลลังก์มีซุ้มจระนำและเสาหารสลับกัน เหนือขึ้นไปทำเป็นบัวลูกแก้วขึ้นไปจรดถึงปลีและหยดน้ำค้าง มีบันไดทางขึ้นสู่ชั้นประทักษิณทางด้านหน้า พนักชั้นประทักษิณเป็นลูกกรงทรงแจกันจีน

เจดีย์ราย

อยู่ทางทิศเหนือของวิหารเป็นเจดีย์รายอยู่ ๔ องค์ ขนาดต่างกันตามลำดับ เหมือนกับเรียงความสำคัญขององ์เจดีย์ด้วยขนาดตามคตินิยม แบบอย่างศิลปะประเทศอียิปต์ รูปแบบของเจดีย์แบ่งออกเป็นคู่ๆ ลักษณะเจดีย์แตกต่างไปจากเจดีย์อื่นในเพชรบุรี ดูภาพรวมแล้วคล้ายกับเจดีย์ทรงสูงในถ้ำเขาหลวง คู่แรกนับเริ่มต้นจากทางทิศตะวันออก องค์แรกมีขนาดใหญ่กว่าองค์ที่สองแต่รูปแบบเหมือนกัน เป็นเจดีย์ทรงสูงมีบัลลังก์แปดเหลี่ยม ไม่มีเสาหาน มีฉัตรหรือบัวลูกแก้วซ้อนขึ้นไปเหนือบัลลังก์จนถึงปลี องค์ระฆังกลมและผายเหมือนกับได้รับการบูรณะ แต่เดิมทีเส้นองค์ระฆังน่าจะเกือบเป็นรูปทรงกระบอก ทำนองเดียวกันกับเจดีย์ทรงสูงในถ้ำเขาหลวง องค์เจดีย์กลมตั้งอยู่บนฐานแปดเหลี่ยม รูปแบบบ่งบอกถึงศิลปะอโยธยาและสุพรรณภูมิหรือที่เรียกว่าศิลปะสมัยอู่ทอง คู่สองมีขนาดเล็กกว่าองค์แรกและองค์สุดท้ายด้านทิศตะวันตกเล็กสุด เจดีย์ทั้งสององค์ มีบัลลังก์กลม ไม่มีเสาหาน มีบัวลูกแก้วซ้อนขึ้นไป เหนือบัลลังก์จนถึงปลี ลักษณะเช่นนี้เป็นรูปแบบศิลปะสมัยอู่ทองเช่นกัน รูปทรงเจดีย์รายดังกล่าวนี้ถอดแบบมาจากภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถและเป็นเจดีย์แม่แบบให้กับเจดีย์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรี

ศาลาการเปรียญ

เป็นสถาปัตยกรรมไทยที่งดงามอีกชิ้นหนึ่งของวัดเกาะแก้วสุทธาราม เป็นเรือนโถงทรงไทย มีศาลาสกัดตั้งขนาบทั้ง ๒ ด้าน ปิดหัวท้าย มีจารึกถึงการสร้าง ที่เหนือประตูทางเข้าด้านตะวันตก ระบุชื่อเจ้าอธิการโฉมเป็นผู้สร้าง แม้จะเป็นศาสนสถานที่สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ อันถือเป็นงานรุ่นหลังแล้วก็ตาม แต่ก็มีคุณค่าทางศิลปะสูง ทั้งทรวดทรงและความประณีตในฝีมือ ใช้ไม้สักและไม้มะค่าในการก่อสร้าง ความยาว ๖ ห้อง ลักษณะเป็นเรือนไทยยกพื้นสูง ๑.๘๐ เมตร มีปีกนกคลุมโดยรอบ หลังคาทรงจั่วไม่มีชั้นลด มุงด้วยกระเบื้องใบโพธิ์ มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ เป็นเครื่องไม้ประดับกระจก คันทวยหรือค้ำยันใช้เหล็กดัดแบบหูช้างรับปีกนก ซึ่งเป็นที่นิยมสำหรับการก่อสร้างอาคารในสมัยนั้น ฝาเป็นฝาเฟี้ยมทำลวดลายฉลุในตัว มีกรอบล้อม หน้าต่างเปิดโล่งเป็นสองบาน ตั้งเป็นลูกกรงป้องกันขโมย กรอบหน้าต่างหนาล้อมไปถึงช่องลม

กุฏิ

เป็นเรือนไทย อยู่ทางด้านทิศใต้ ประดับด้วยปั้นลมหางหงส์ สวยงามทั้งเครื่องบน ฝารอบนอกและฝาเฟี้ยม กรอบหน้าต่างกว้างทำเป็นบัวลูกแก้ว ค้ำยันเรียบง่าย ฐานค้ำยันเป็นรูปบัวหงายรองรับลูกแก้ว แกะสลักด้วยไม้ทรงหน้าตั๊กแตน หน้าจั่วเป็นรูปสามเหลี่ยมด่านเท่า สร้างขึ้นเพื่อซ้อมมือก่อนที่จะลงมือสร้างศาลาการเปรียญ ลักษณะมีจารึกติดอยู่ที่ฝาเฟี้ยมด้านใน ต่อมาในภายหลัง วัดจำเป็นต้องขยายกุฏิให้กว้างขึ้น ต้องรื้อจารึกออก ซุ้มประตูทางขึ้นกุฏิสงฆ์ก่ออิฐถือปูน รูปทรงซุ้มประตูยอดบุษบก ลักษณะจอกแหที่ทอดลงมาจากยอดซุ้มได้งดงาม ลูกกระทายตั้งอยู่บนชั้นกระจระนำ ซุ้มประตูโค้ง มีเสาอิงในตัว เป็นเสาบัวสองชั้นแบบประยุกต์ ได้รับอิทธิพลมาจากซุ้มประตูวัดเกาะแก้วสุทธารามทางทิศตะวันออก

ศาลาท่าน้ำมเหศวร

ตั้งอยู่ทิศตะวันตก ติดริมแม่น้ำเพชรบุรีตามคำบอกเล่า แล้วที่เรียกกันว่าศาลาท่าน้ำมเหศวร เนื่องจากสมัยพระอธิการดิษเป็นเจ้าอาวาส สร้างขึ้นเพื่อถวายเจ้านายต่างกรม จึงตั้งชื่อตามพระนามกรมหมื่นมเหศวร เป็นศาลายกพื้น หลังคาลด 2 ชั้น มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันแกะสลักไม้โดยใช้ลายพุ่มข้าวบิณฑ์เป็นหลักมีพนักพิงโดยรอบ พนักพิงเป็นลูกกรงกลึงด้วยไม้ ลักษณะลูกมะหวดตลอดพนักพิงตรงช่องระหว่างเสาเว้นเป็นช่องสี่เหลี่ยมทึบเอาไว้สองช่อง ภายในช่องแกะสลักรูปดอกพุดตาน ฉลุโปร่ง แล้วล้อมกรอบเป็นช่วงๆ แกะสลักอย่างสวยงามเป็นแบบของสกุลช่างเพชรบุรี สร้างในช่วงสมัย พ.ศ. ๒๔๐๐–๒๔๒๒

หอระฆังเก่า

ตั้งอยู่ตรงประตูทางขึ้นด้านหลังกุฏิสงฆ์ เยื้องศาลาท่าน้ำมเหศวร รูปทรงหอระฆังเป็นหอกลอง มีช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ สร้างด้วยไม้ทั้งหมด ยกพื้น ๒ ชั้น มีระเบียงลูกกรงเป็นเสาตะลุง (แบบพะเนียงช้าง) หน้าบันแกะสลักด้วยไม้ไม่ลึกนัก ลวดลายเรียบง่าย แยกลายด้วยนกคาบและหน้าสิงห์ จุดเด่นอยู่ที่ช่อฟ้าเป็นแบบอยุธยาโดยเฉพาะ มีเพียงไม่กี่แห่งในจังหวัดเพชรบุรี ช่อฟ้าปากครุฑมีส่วนปากงุ้ม คว่ำลง มักนิยมเรียกว่า ช่อฟ้าเล็บเหยี่ยวหรือช่อฟ้าหน้าคว่ำ

หอระฆังใหม่

ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างศาลาสกัดของศาลาการเปรียญทางทิศตะวันตก สร้างใน พ.ศ. ๒๔๘๓ สมัยพระครูเพชรโรปมคุณ (หลวงพ่อหลุย สุวณฺโณ) เนื่องจากหอระฆังหลังเก่ามีความทรุดโทรมจึงได้ทำการสร้างหอระฆังที่สร้างแต่พองามเป็นสถาปัตยกรรมเรือนยอด รูปลักษณะเป็นบุษบก ยอดแหลมทรงมงกุฎ ฐานสิงห์ มุมใต้เครื่องยอดมงกุฎปั้นรูปครุฑลอยตัวแบกรับไว้ และมีบันแถลงลด ๒ ชั้นช่อฟ้าตกแต่งพิเศษ มีรักร้อยประดับขึ้นไปจนถึงปลายงอนของช่อฟ้า หางหงส์ปั้นเป็นเศียรพญานาค รวมไปถึง คันทวยก็เป็นรูปพญานาค ได้รับอิทธิพลจากธรรมาสน์ในศาลาการเปรียญ

จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะแก้วสุทธาราม

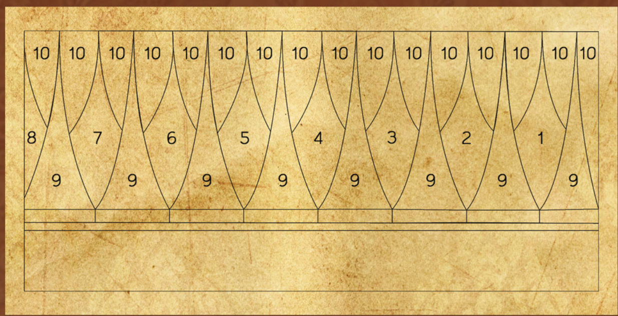
จากหลักฐานโบราณวัตถุ สถานที่พบในวัดเกาะ สันนิษฐานได้ว่า คงสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย อ้างอิงจากจารึกบนผนังของอุโบสถและอ้างอิงจากบันทึกเสด็จตรวจการคณะสงฆ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ภายในอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาว ผนังทั้งสี่ด้านได้รับการตัดผนังและใส่แผ่นเหล็กไร้สนิมกันความชื้นและฝังท่อระบายอากาศเป็นระยะโดยรอบ ผนังทุกด้านมีภาพจิตรกรรมสีฝุ่นผสมกาว มีเรื่องพุทธประวัติ มารผจญ สัตตมหาสถาน อัฏฐมหาสถาน พระอดีตพระพุทธเจ้า ๒๔ พระองค์ จักรวาล และดาวฤกษ์ตามความคิดของคนโบราณ พระพุทธบาทชายทะเลและเทพชุมนุม ผนังด้านหน้าพระประธานเป็นภาพจักรวาลตามคติโบราณ ส่วนผนังด้านหลังเป็นภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ ผนังด้านทิศใต้เป็นภาพพุทธประวัติตอนสำคัญที่เกิดขึ้น ณ สถานที่สำคัญ ๘ แห่ง เรียกว่า อัฏฐมหาสถาน แทรกอยู่ระหว่างภาพเจดีย์ใต้ภาพฉัตร ส่วนผนังด้านทิศเหนือเป็นภาพแสดงสถานที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับหลังตรัสรู้แล้ว ๗ แห่ง เรียกว่า สัตตมหาสถาน แทรกอยู่ระหว่างภาพเจดีย์ใต้ภาพฉัตรเช่นเดียวกัน เหนือขึ้นไปเป็นภาพนักสิทธิ์วิทยาธรและคนธรรพ์ ที่มีลักษณะเป็นตัวแทนของชนชาติต่างๆ และมีอักษรจารึกระบุ พ.ศ.๒๒๗๗ บอกเวลาที่บูรณะภาพจิตรกรรมนี้ ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.๒๒๗๕ – พ.ศ.๒๓๐๑) ศิลปินแบ่งฝาผนังเป็นช่องๆโดยเขียนภาพเจดีย์และฉัตรสลับกันไป

ภาพด้านขวาพระประธาน

เป็นภาพเจดีย์สลับกับฉัตรและใต้ฉัตรเป็นภาพอัฏฐมหาสถาน คือ สถานที่สำคัญ ๘ แห่ง แบ่งเป็นช่องๆ เริ่มเรียงจากด้านขวาไปด้านหน้าพระประธาน แบ่งลำดับภาพดังนี้

ลำดับที่ ๑

ปฐมํ ลุมฺพลีชาตํ (ที่ประสูติ)

ภาพปางประสูติ เมื่อพระนางสิริมหามายา เอาพระหัตถ์โน้มกิ่งไม้และพระโพธิสัตว์ประสูติใต้ร่มไม้สาละ ณ ป่าลุมพินีวันระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะ นางสนมกำบับอัญเชิญพระกุมารใส่พาน เหล่านางสนมมีทั้งไว้ผมสั้น ผมยาวประบ่าผมมวย เมื่อเสด็จกลับพระนคร มีภาพกุมารทรงช้างทหาร ที่เดินข้างช้างแต่งตัวสวมหมวกหนัง มีตัวอักษรบรรยายภาพ

“สํมเดจหน่อพุทธางกุลประสูตแทบต้นไม้รังชือลํมพลิวัรรณ”

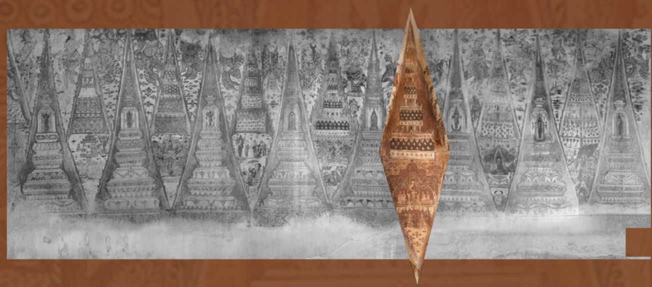

ลำดับที่ ๒
ทุติยํ โพธิมุตฺตมํ (ที่ตรัสรู้)

ภาพปางตรัสสู้พระพุทธเจ้าประทับนั่งขัดสมาธิ อยู่ใต้ร่มโพธิ์ มีตัวอักษรบรรยายภาพ

“สัมเดจพระเจาเสดจเหนือโพธิบันลังใต้ต้นไมพระมหาโพธิแล”

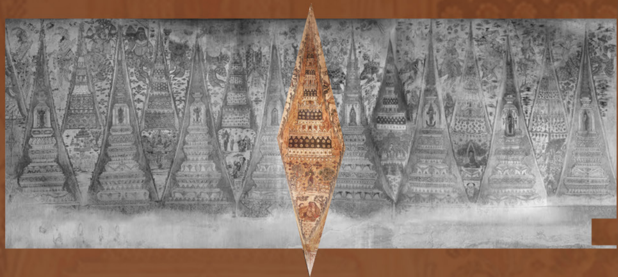

ลำดับที่ ๓
ตติยํ ธมฺมจกฺกญฺจ (ที่ปฐมเทศนา)

ภาพปฐมเทศนา พระพุทธเจ้ากับพระสาวก ๔ รูป เป็นการครบองค์สงฆ์ พระพุทธองค์ประทับบนรัตนบัลลังก์ ทรงจีวรสีแดง ส่วนสาวกทั้งสี่ จีวรมีสีอ่อน เบื้องล่างเป็นรูปเทวดา มีพระอินทร์สถิตตรงกลางเป็นประธานของภาพ ด้านข้างมีพระพรหมกับหมู่เทพยดา มีตัวอักษรบรรยายภาพ

"สํมเดจพระเจาเทศนาพระธรมจัก"

ลำดับที่ ๔

จตุตฺถํ ปาลิ เลยฺยกํ (ที่ประทับปาลิไลยก์)

ปางปาลิไลยก์ ช้างป่าเลไลยก์ถวายภาชนะใส่น้ำและลิงถวายรวงผึ้งแด่พระพุทธองค์ เบื้องล่างเป็นพระจีนถอดเสื้อเอาจีวรคลุมศีรษะ บางท่านว่าเป็นภาพเจ้าสัวในเมืองเพชร แสดงให้เห็นความสุขสบายและอารมณ์ดี มีตัวอักษรบรรยายภาพ

“สํมเดจพระเจาเสดจอยู่ป่าปาเลไลย”

ลำดับที่ ๕

ปัญจม ทนปาลญจ (ที่ทรมารช้างธรปาลหัตถี)

ปางทรมานช้างธรปาลหัตถี ด้านล่างมีภาพพระใส่หมวกฝรั่ง อยู่กับฝรั่งกลุ่มหนึ่ง (บางท่านว่า ปางทรมารช้างนาฬาคีรี) มีตัวอักษรบรรยายภาพ

"สมเดจพระเจ้าธรา ช้างธณบาลถฏ"

ลำดับที่ ๖

ฉฏฐมํ ปาฏิหารียํ (ที่ทำยมกปาฏิหาริย์)

ปางแสดงยมกปาฏิหาริย์ พระพุทธองค์ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์บนต้นมะม่วง ข้างใต้เป็นเหล่าสาวกของพระพุทธองค์ จีวรของพระพุทธองค์เป็นสีแดง ส่วนของสาวกนั้นเป็นสีอ่อนมาก มีตัวอักษรบรรยายภาพ

“สัมเดจพระเจ้ากทำปาติหา”

ลำดับที่ ๗

สตฺตมํ สิริเทวานํ (ที่โปรดพุทธมารดา)

ภาพพระพุทธองค์แสดงฤทธิ์ปราบเดียรถีย์ พระบรมศาสดาทรงเหาะมายังเสาหอเดียว บรรดาเดียรถีย์อยู่บนหอเสาเดียวนั้น ส่วนมากเป็นแขกอาหรับ พวกนับถือศาสนามุสลิม ส่วนรอบพระวรกายมีลายกนกออกมาทั้งสองข้างแสดงว่ากำลังทรงฤทธิ์อยู่ มีตัวอักษรบรรยายภาพ

“ทั้ง ๖ หมูกทำริทธิแซงพระเจ้า”

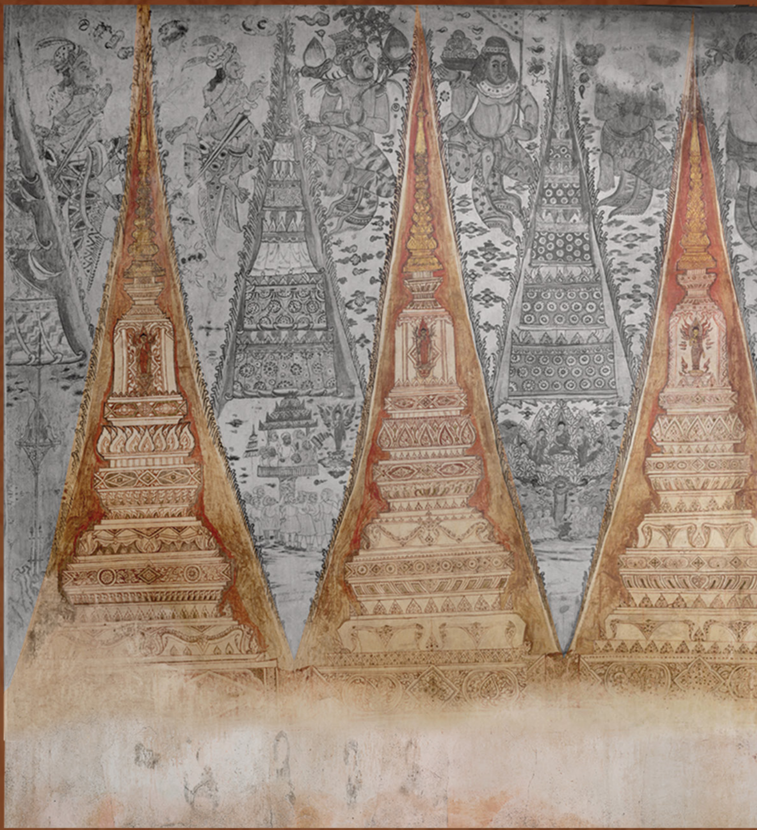
ลำดับที่ ๘

อัฏฐมํ ปรินิพฺพตํ

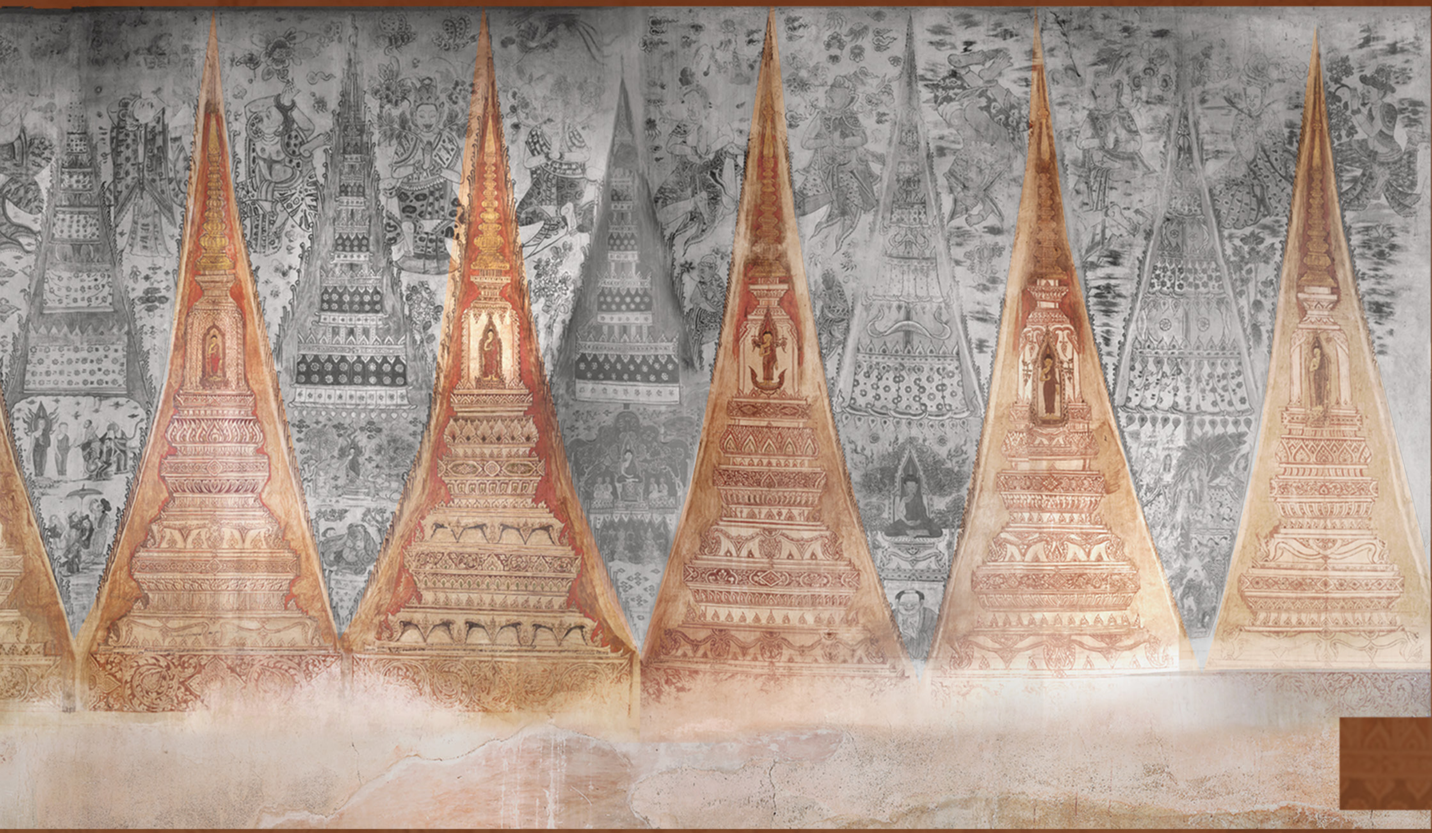

ลำดับที่ ๙

การภาพเจดีย์สลับกับเนื้อเรื่องที่จิตรกรแทรกไว้นั้น เป็นเทคนิคขั้นสูง หากมองเผิน ๆ อาจจะมองว่าเป็นการเขียนเจดีย์ซ้ำ ๆ แต่เมื่อสังเกตจะเห็นได้ชัดเจนว่า เป็นการแบ่งเนื้อเรื่อง โดยใช้เจดีย์สลับกับฉัตร แล้วใช้เส้นสินเทาในการแบ่งเจดีย์กับฉัตร ทำให้ภาพแยกองค์ประกอบได้ง่าย ไม่รู้สึกบีบหรือคับแคบ ภาพเจดีย์พื้นหลังของเจดีย์เป็นสีดินแดงที่ค่อนข้างออกส้ม เส้นสินเทาไม่หนา แต่เขียนคล้ายเป็นเส้นครีบ มีลักษณะคล้ายคลึงกับวัดช่องนนทรีเจดีย์ในช่องปลายแหลมตั้งขึ้น เว้นองค์เจดีย์เป็นสีขาว แล้วตัดเส้นด้วยสีดินแดงเขียนพระพุทธองค์ที่ระฆัง

ลำดับที่ ๑๐

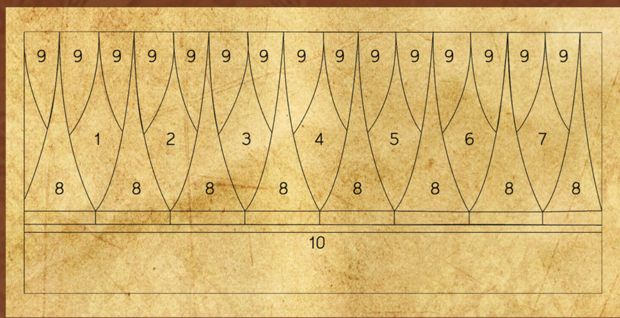

ภาพตอนบนสุดของผนังที่จะเขียนภาพนักสิทธิ์ วิทยาธร คนธรรพ์หรือเรียกอีกอย่างว่า ภาพวิทยาธร ๑๒ ภาษา วิทยาธร (วิชาธรหรือพิทยาธร) แปลตามศัพท์ว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งวิชา โบราณาจารย์บางท่านว่าเป็นเทวดาชั้นต่ำอยู่ระหว่างเทวโลกกับโลกมนุษย์ เป็นนัยว่าผู้มีน้ำใจดี วาจาสุภาพอ่อนหวาน วิทยาธรมีอาวุธประจำกาย สามารถสำแดงฤทธิ์เหาะเหินไปในอากาศ วิทยาธรที่ปรากฏนั้น อยู่ในท่าเหาะและพนมมือ นุ่งห่มแบบฤษี แต่ใบหน้าการแต่งกายดูเป็นชาวต่างชาติ เช่น แขก จีน ฝรั่งเศส เขมร เป็นต้น รูปวิทยาธรมีทั้งหมด ๒๗ องค์เท่ากับจำนวนดาวฤกษ์ในวิชาโหราศาสตร์พอดี

ภาพด้านซ้ายพระประธาน

เป็นภาพเจดีย์สลับกับฉัตรเช่นเดียวกับด้านตรงข้าม แต่เป็นภาพแสดงสถานที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับหลังจากตรัสรู้แล้ว ๗ แห่ง เรียกว่า สัตตมหาสถาน ลำดับภาพเป็นดังต่อไปนี้

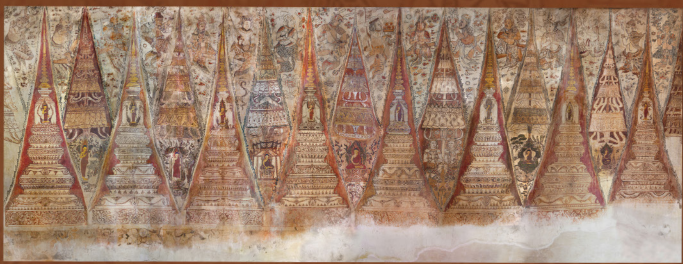

ลำดับที่ ๑

ทุติยํ อนิมิสฺสกํ (ที่ประทับที่อนิมิสเจดีย์)

ประทับที่อนิมิสเจดีย์ ประทับเสวยวิมุตติสุขที่อนิมิสเจดีย์ หลังตรัสรู้แล้ว ทรงเสวยวิมุตติสุขอีก ๔๙ วัน หรือ ๗ สัปดาห์ สัปดาห์แรกทรงประทับที่เดิมคือที่ตรัสรู้ สัปดาห์ที่สองทรงดำเนินไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระศรีมหาโพธิ์ เมื่อระยะพอเหมาะกับที่จะทอดสายพระเนตร จึงผินพระพักตร์กลับมายืนพิจารณาต้นโพธิ์ที่ประทับอีกครั้งหนึ่ง เป็นการรำลึกคุณแห่งต้นไม้นั้น ซึ่งได้ชื่อต่อมาว่า โพธิ์ เพราะเป็นที่รู้แจ้งแห่งปัญญา ทรงลืมพระเนตรโดยไม่กระพริบเลยตลอดระยะเวลา ๗ วัน ณ ที่แห่งนี้ เรียกว่า อนิมิสเจดีย์ บางทีเรียกปางถวายเนตร แต่เนื้อหาในภาพ เป็นพระพุทธองค์ประทับปางรำพึง

ลำดับที่ ๒

ตติยํ จงฺกมํ เสฏฺฐํ (ที่ประทับพุทธจงกรมเจดีย์)

ประทับพุทธจงกรมเจดีย์หรือรัตนจงกรมเจดีย์ ทรงดำเนินจงกรมระหว่างอนิมิสเจดีย์กับต้นอัชชปาลนิโครธ (ต้นไทร) จนสิ้นเดือนวิสาขะเป็นเวลาอีก ๗ วัน ณ ที่นี้ ได้นามว่ารัตนจงกรมเจดีย์หรือพุทธจงกรมเจดีย์

ลำดับที่ ๓

จตุตฺถํ รัตนาฆรํ (ที่ประทับในเรือนแก้ว)

ทรงประทับในเรือนแก้วคือในสัปดาห์ที่ ๔ เสด็จจากรัตนจงกรมเจดีย์ไปทางทิศเหนือแห่งต้นโพธิ์ ประทับนั่งสมาธิ ณ เรือนแก้ว ที่เทพยดาเนรมิตถวาย ณ ที่นี้ได้นามว่า รัตนฆรเจดีย์ ด้านล่างบัลลังก์ มีภาพลักษณะคล้ายคนแบกหันศีรษะเข้าหากัน หรือการละเล่นหัวล้านชนกัน

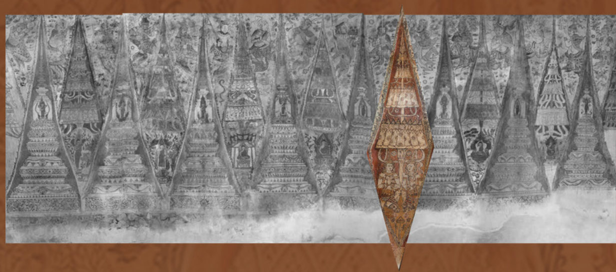
ลำดับที่ ๔

ปญฺจมํ อชฺชปาลญฺจ (ที่ประทับใต้ต้นไม้ไทร)

ต่อมาในสัปดาห์ที่ ๕ เสด็จไปยังต้นอัชชปาลนิโครธ (ต้นไทร) อันเป็นที่พักแห่งคนเลี้ยงแพะ เรียกชื่อสถานที่นี้ว่า อัชชปาลนิโครธ ด้านล่างเป็นกลุ่มแพะ

ลำดับที่ ๕

ภาพเทวดา ๒ องค์ นั่งชันเข่า ประคองอัญชลีหันหน้าเข้าหากันอยู่ใต้ฉัตร ใต้เทวดาลงไปมีช่อดอกบัว ๓ ดอก ใต้ฉัตรมีดอกไม้ ๒ ดอก เหมือนดาว เป็นการจัดภาพของอยุธยาและน่าสังเกตว่าเทวดาในภาพเขียนนั่งชันเข่าเป็นแบบเก่าต่างกับอยุธยาปลายสุดที่นั่งคุกเข่า ๒ ข้าง

ลำดับที่ ๖

มุจฺจลินฺเทน ฉฏฺฐมํ (ที่ประทับ ณ สระมุจจลินทร์)

สัปดาห์ที่ ๖ พระองค์เสด็จไปประทับใต้ร่มไม้มุจจลินท์ (ต้นจิก) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระศรีมหาโพธิ์ ระหว่างนั้นเกิดพายุอย่างหนัก ปรากฏพญานาคมุจจลินท์ ซึ่งอาศัยอยู่ในสระใหญ่ใกล้ที่ประทับ ได้เข้ามาปรากฏกาย ๗ รอบเป็นพุทธบัลลังก์ และแผ่พังพานเป็นฉัตรกั้นลมฝนพายุ

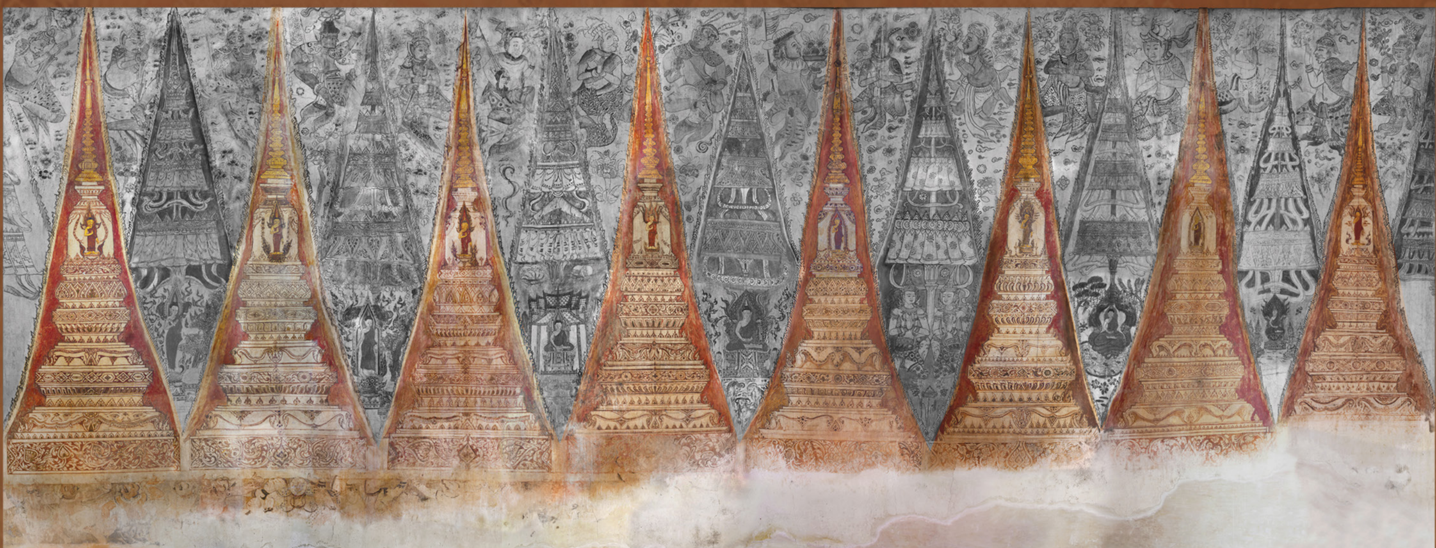
ลำดับที่ ๗

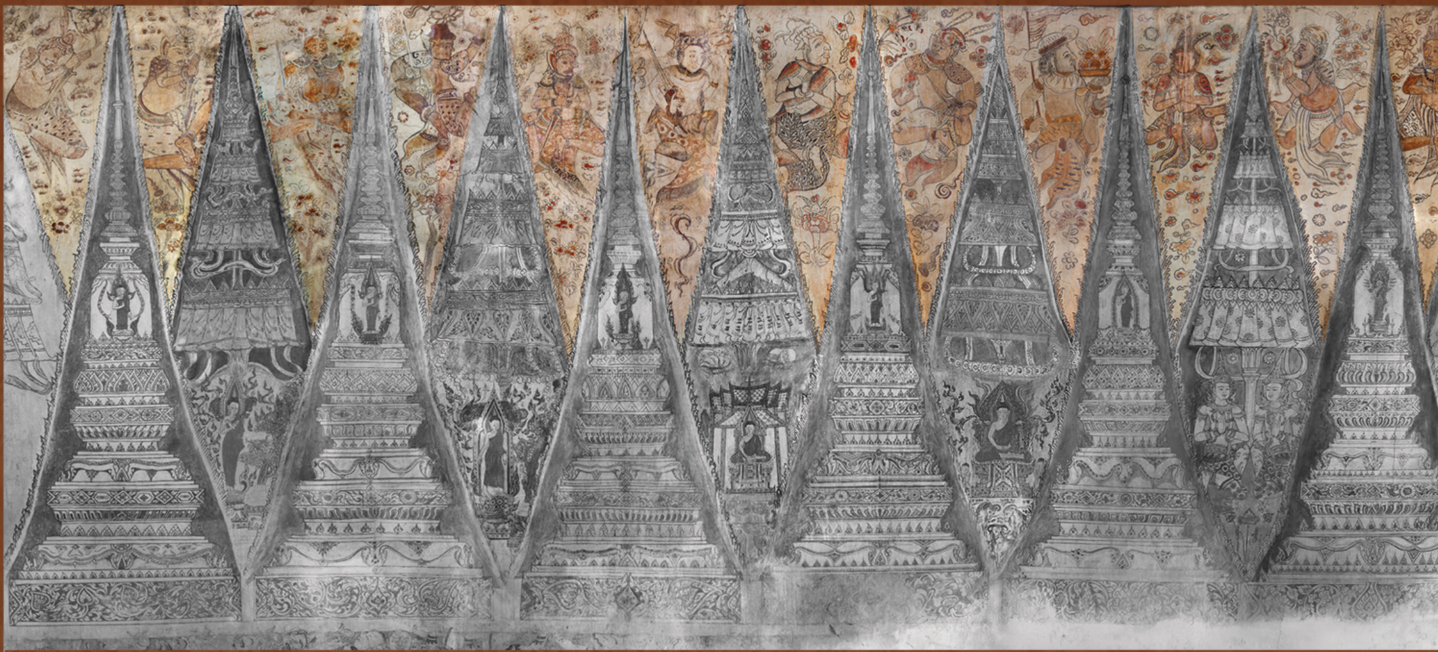
สตฺตมํ ราชายตนํ (ที่ประทับใต้ต้นราชายตนพฤกษ์)

สัปดาห์ที่ ๗ จึงทรงละจากร่มไม้จิกไปประทับยังร่มไม้เกต (ราชายตนพฤกษ์) อันอยู่ทางทิศใต้ของต้นไทร ประทับบำเพ็ญสมาธิอีก ๗ วัน ณ ที่นี้พระอินทร์ได้ถวายไม้สีพระทนต์และผลสมอ จากนั้นทรงสำราญพระสรีระแล้วเข้าประทับใต้ร่มไม้ราชาตนะ เสวยวิมุตติสุขเป็นสัปดาห์สุดท้าย ต่อมาจึงทรงรับข้าวสัตตูจากนายตปุสสและนายภัลลิกะแต่ทรงไม่รับบาตร ท้าวจตุโลกบาล ผู้รักษาทิศทั้งสี่ จึงเหาะลงมาถวายบาตรโดยมิทันได้นัดหมายกัน ทรงดำริว่าบรรพชิตไม่พึงมีบาตรมากกว่า ๑ ใบ จึงอธิษฐานรวมบาตรทั้ง ๔ ใบเข้าด้วยกันแล้วรับข้าวสัตตูนั้น ด้านข้างพระพุทธองค์มีภาพเทวดาทั้ง ๔ องค์ น่าจะเป็นท้าวจตุโลกบาล

ลำดับที่ ๘

ภาพเจดีย์ระหว่างฉัตร เช่นเดียวกับด้านขวา ในลำดับนี้ภาพจะเขียนเป็นเจดีย์มีรูปพระพุทธเจ้าที่ระฆัง เรียงเป็นแถวไปลักษณะของเจดีย์เป็นแบบสมัยอยุธยา ภาพเจดีย์เป็นภาพเขียนเจดีย์ซ้ำๆ กันสลับกับฉัตร โดยใช้เส้นสินเทาแบ่งเนื้อเรื่องให้ชัดเจนขึ้น

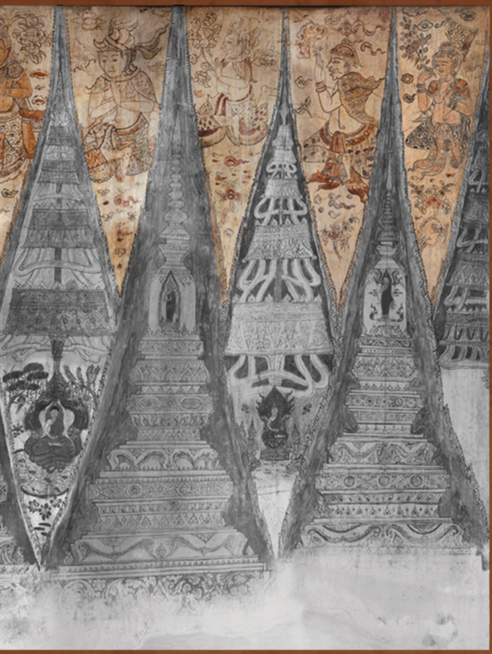

ลำดับที่ ๑๐

เป็นภาพมารแบกเรียงอยู่เป็นแถว และกำลังแบกฐานเจดีย์อยู่ แต่เนื่องจากกาลเวลาได้ลบเลือนภาพช่วงนี้ จึงเหลือให้ชมเพียงเล็กน้อย

ลำดับที่ ๙

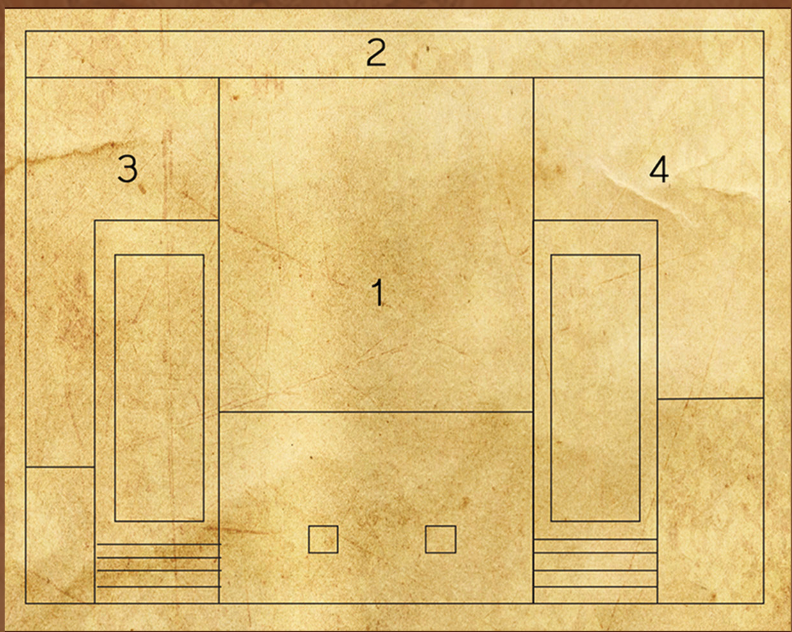
ภาพตอนบนสุดของผนังที่จะเขียนภาพนักสิทธิ์ วิทยาธร คนธรรพ์หรือเรียกอีกอย่างว่า ภาพวิทยาธร ๑๒ ภาษา เช่นเดียวกับผนังด้านตรงข้าม วิทยาธร (วิชาธรหรือพิทยาธร) แปลตามศัพท์ว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งวิชา โบราณาจารย์บางท่านว่าเป็นเทวดาชั้นต่ำอยู่ระหว่างเทวโลกกับโลกมนุษย์ เป็นนัยว่าผู้มีน้ำใจดีวาจาสุภาพอ่อนหวาน วิทยาธรมีอาวุธประจำกาย สามารถสำแดงฤทธิ์เหาะเหินไปในอากาศ วิทยาธรที่ปรากฏนั้น อยู่ในท่าเหาะและพนมมือ นุ่งห่มแบบฤษี แต่ใบหน้า การแต่งกายดูเป็นชาวต่างชาติ เช่น แขก จีน ฝรั่งเศส เขมร เป็นต้น

ภาพด้านหน้าพระประธาน

จิตรกรรมด้านหน้าพระประธานมีเรื่องราวไตรภูมิและดาวฤกษ์ต่างๆ อีกทั้งเหนือกรอบประตูได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า ภาพเจ้าเมืองต่างๆเสด็จมาขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ มีการสอดแทรกภาพทิวทัศน์และลักษณะการแต่งกายของผู้คนในสมัยนั้นอีกด้วย อีกทั้งยังเล่าเรื่องราวพระพุทธประวัติ ตอนเทวทูตทั้ง ๔ เนรมิตกายให้พระพุทธเจ้าเห็นสังขารของมนุษย์ ที่มีแก่ มีเจ็บ มีตาย และภาพสมณะ มีลำดับในการแบ่งเรื่องราวดังนี้

ภาพเขียนเขียนช่วงนี้แสดงความสามารถของผู้เขียนอย่างสูง เขียนได้สวยงามและวางองค์ประกอบภาพได้อย่างดี ในพื้นที่แคบแต่บรรจุสาระไว้มากมาย การละเล่นที่แสดงไว้มากมาย เช่น ไต่ราว โขน ละคร การต่อสู้ ทิ้งมะนาว โปรยทาน ปีนเสาน้ำมัน หกสูง การแบ่งภาพใช้เส้นโค้งบางๆ แยกเรื่องทำให้ไม่รู้สึกกีดขวางและไม่เปลืองพื้นที่

ลำดับที่ ๑

จิตรกรรมฝาผนังตรงกลางซึ่งอยู่ระหว่างช่องประตูจนจรดเพดาน เป็นภาพสัตตบรรพตหรือภาพจักรวาล คือ ภาพเขาพระสุเมรุ เขาสัตตบริภัณฑ์ (ยุคนธร อิสินธร กรวิก สุทัศนะ เนรมินทร วินันตกะ อัสสกัณณะ ระหว่างเขาแต่ละชั้นมีแม่น้ำสีทันดรคั่น) มีวิมารอยู่บนยอดเขาทั้ง ๗ ยอดเขาพระสุเมรุ มีวิมารของพระอินทร์ที่เรียกกันว่า สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภาพมีพระพุทธเจ้ากำลังประทับ โปรดพระอินทร์และพระพรหม ด้านขวาเป็นพระเจดีย์จุฬามณี ด้านซ้ายเป็นต้นปาริชาติเบื้องล่างมีช้างเอราวัณ

ถัดขึ้นไปเป็นวิมานชั้นต่างๆ มียามาวจร ดุสิต นิมานรดี และปรนิมิตวสัวตตี (สวรรค์ชั้นแรกคือจาตุมหาราชิกา บนยอดเขายุคนธร ถัดมาเป็นดาวดึงส์) นอกจากวิมานที่อยู่บนเขาสัตตบริภัณฑ์ยังมีวิมานต่างๆ ล่องลอยอยู่ทั่วไป และในวิมานต่างๆ มีดาวนักษัตร พระอาทิตย์ พระจันทร์และพระราหู

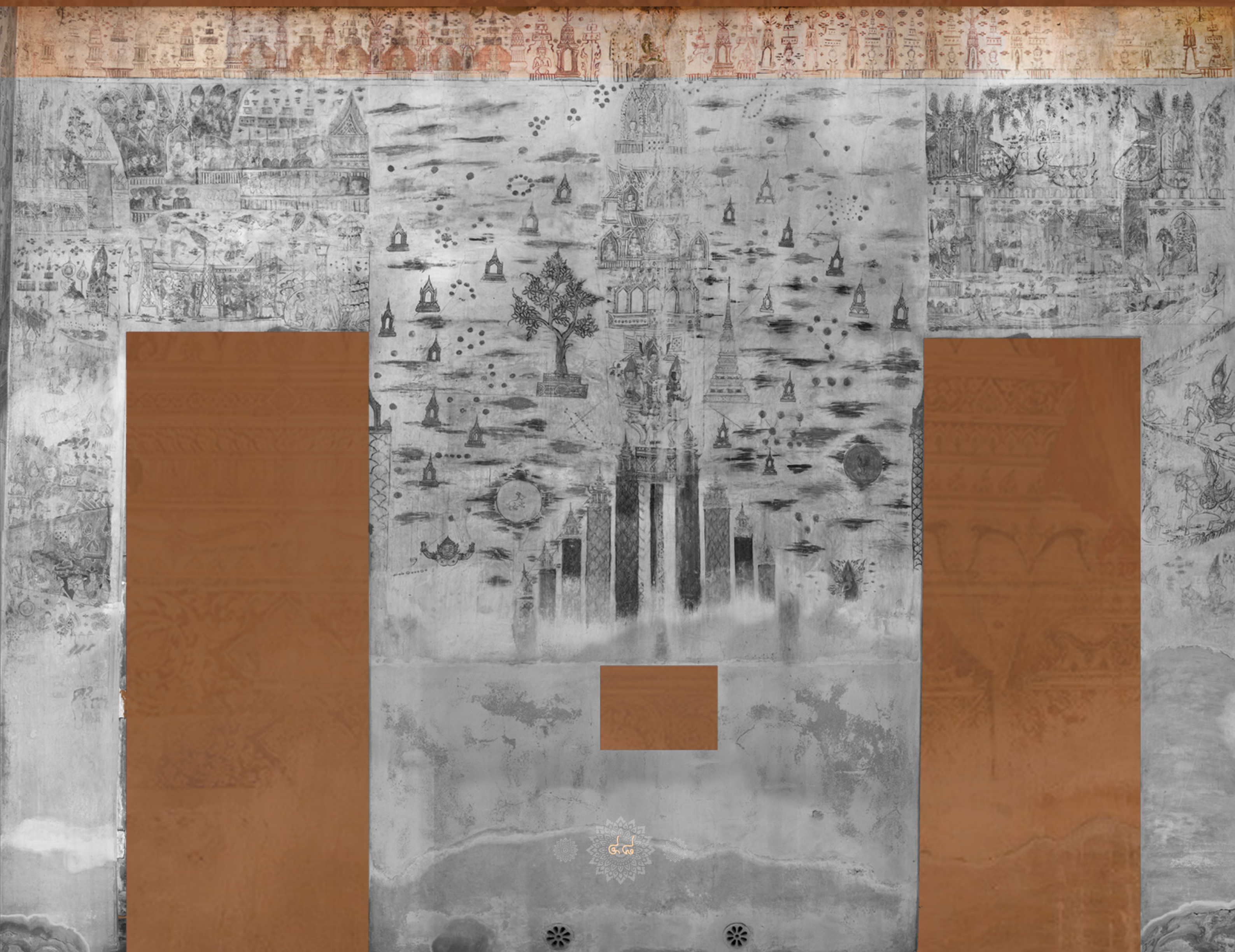

ลำดับที่ ๒

ตอนบนสุดของผนัง เขียนภาพพระอดีตพุทธเจ้าอยู่ใต้ฉัตร ๒๔ พระองค์ คั่นด้วยพระปรางค์ ซึ่งมีพระพุทธรูปปางห้ามญาติ (ปางประทานอภัย) ประดิษฐานอยู่ในซุ้มจระนำ หน้าพระปรางค์แต่ละองค์ สันนิษฐานว่า พระปรางค์หมายถึงพระสถูปอันเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าที่สิ้นยุคไปแล้ว ๒๔ พระองค์

เป็นที่น่าสังเกตว่าพระปรางค์และฉัตรตรงกลางไม่มีพระพุทธรูปอยู่ คงสำหรับพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันและพระศรีอารยเมตไตรย์ การเขียนภาพพระอดีตพุทธเจ้าเป็นความนิยมอย่างมากในจิตรกรรมสมัยอยุธยา

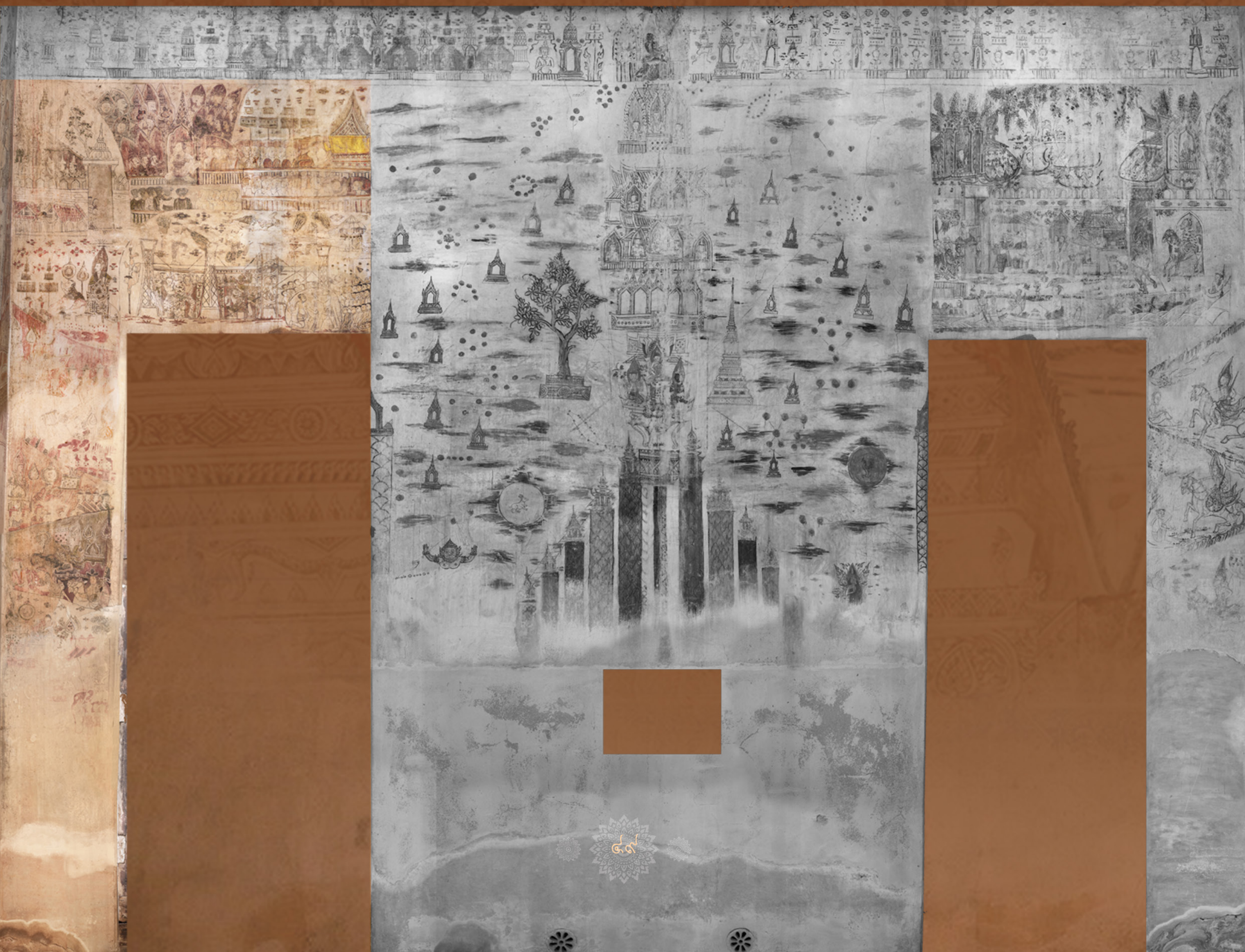

ลำดับที่ ๓

ภาพเหนือกรอบประตูด้านซ้ายเป็นภาพพระมหากัสสปะพร้อมด้วยพระสงฆ์ ๕๐๐ รูป เดินทางมาถวายสักการะแด่พระบรมศพของพระพุทธเจ้า ภาพพุทธประวัติปรากฏว่า พระมหากัสสปะได้อธิษฐานขอให้พระพุทธองค์ทรงรับการถวายพุทธบูชา ทันใดนั้นก็ปรากฏพระยุคลบาทโผล่พ้นออกมาทางปลายหีบพระบรมศพ เพื่อให้พระมหากัสสปะกราบถวายบังคม แล้วพระเพลิงทิพย์ก็ลุกโชติช่วงขึ้นเองในทันใด

ภาพตอนล่างแสดงการละเล่นต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการสมโภชในพระราชพิธีถวายพระเพลิง และภาพพุทธประวัติตอนโทณพราหมณ์แบ่งพระบรมสารีริกธาตุให้แก่เจ้านครต่างๆ และตนเองได้ซ่อนพระธันตธาตุไว้ในมวยผม พระอินทร์จึงมาลักอัญเชิญไปประดิษฐานไว้บนสวรรค์

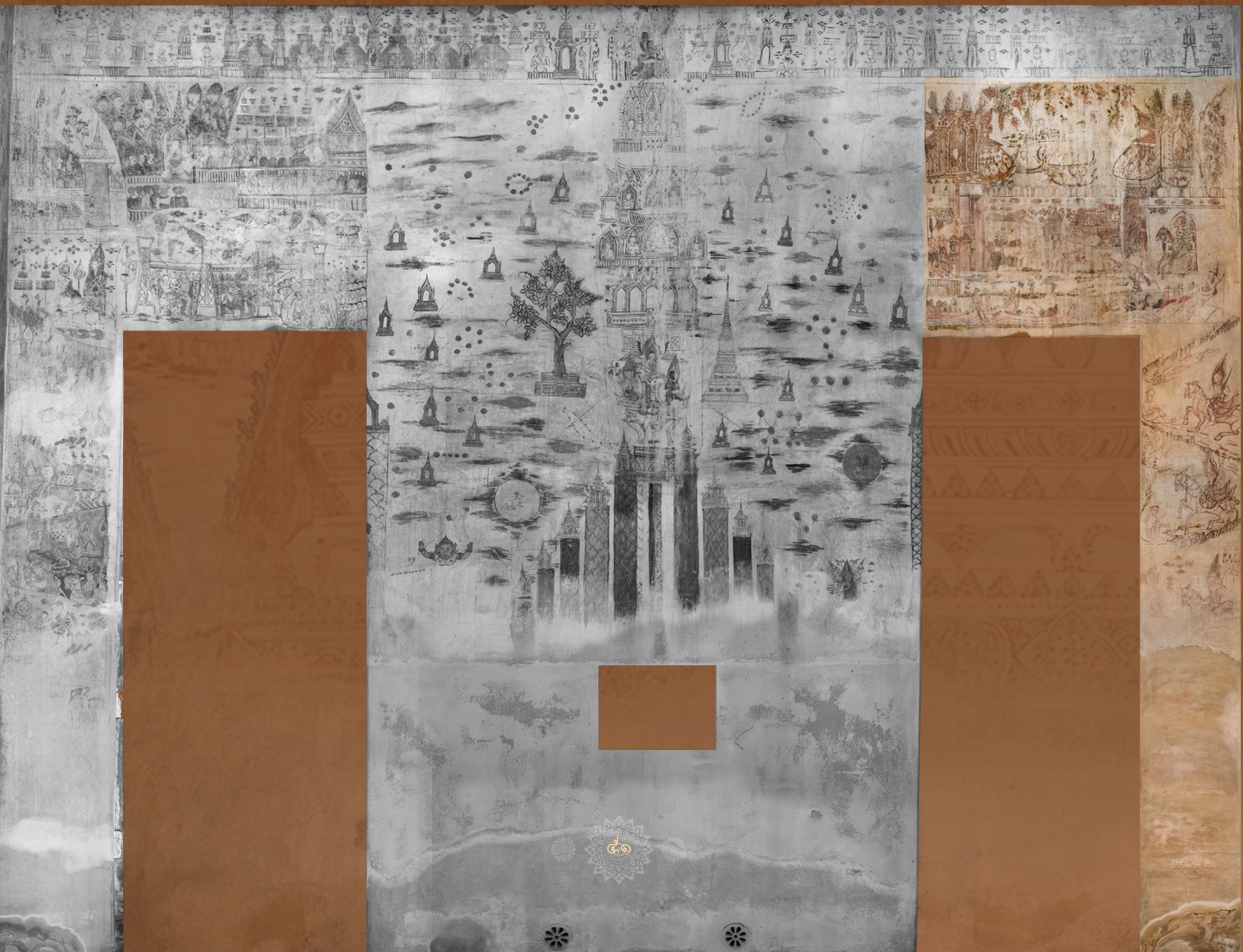

ภาพระหว่างมุมอาคารกับกรอบประตูด้านซ้าย เป็นภาพเจ้าเมืองต่างๆ เสด็จมาเพื่อขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ ภาพนี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนทัพและทหาร สามารถศึกษาเกี่ยวกับการแต่งกายของทหาร ในสมัยนั้นเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์อีกอย่างหนึ่ง

ลำดับที่ ๔

ภาพเหนือกรอบประตูด้านขวา ตอนบนสุดเป็นภาพนักสิทธิ์ วิทยาธร แต่เขียนด้วยฝีมือง่ายๆ และภาพกำแพงเมือง มีปราสาท ๒ หลัง ลักษณะไม่เหมือนกัน มีราชทูตเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินอยู่ทั้งสองแห่ง ลักษณะพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์ฝ่ายใน มีลักษณะบอกประเทศของแผ่นดินทั้งสอง ระหว่างปราสาทมีน้ำกั้น อาจหมายถึงแม่น้ำหรือทะเล มีเรือหลวง ๓ ลำ ภาพต้นไม้หน้ากำแพงมีขุนนางนั่งคานหาม มีคนกางร่มและถือพัดโบก กำลังเข้าประตูเมืองไปในวัง ถัดมาเป็นภาพชาวบ้านไปมาหาสู่กัน การแต่งกายนุ่งโจงกระเบนมีผ้าคล้องคอ ไม่สวมเสื้อไว้ผมมวยถือภาชนะคล้ายกระบุง บ้านเรือนเป็นไม้ยกพื้นสูง ประตูเมืองอีกด้านหนึ่งมีควาญช้างกำลังพาช้างไปอาบน้ำและมีคนขี่ม้าแต่งกายแบบเปอร์เซีย และเบื้องล่างเป็นภาพลำน้ำ มีขุนนางนอนเอกเขนกไขว่ห้างในเรือ นุ่งโจงกระเบนผ้าดอกอย่างดี ถัดมามีแม่ค้าขายของในเรือนุ่งโจงกระเบนไม่สวมเสื้อไว้ผมปีกเก็บไรผม

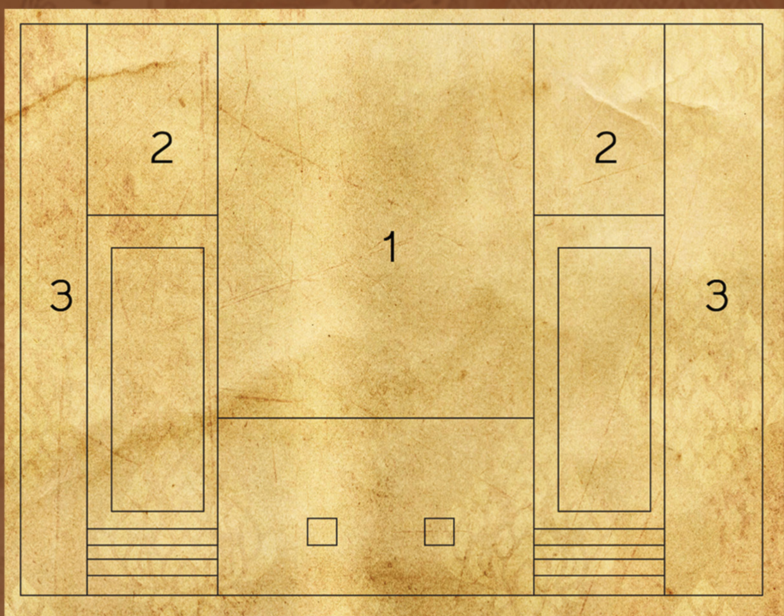

ระหว่างกรอบประตูมุมอาคารกับมุมอาคาร ซึ่งเป็นผนังยาวแคบ ตอนล่างสุดของภาพเป็นภาพพุทธประวัติ ตอนเทวทูตทั้ง ๔ ได้เนรมิตรกายให้เจ้าชายสิทธัตถะได้ทอดพระเนตรเห็นสังขารของมนุษย์ อันเป็นปรัชญาทางพระพุทธศาสนา คือ แก่ เจ็บ ตาย สมณะ

ภาพด้านหลังพระประธาน

เขียนเรื่องราวพุทธประวัติเกี่ยวกับมารผจญ ซึ่งต่างจากวัดอื่นที่มักจะนิยมเขียนไว้ด้านหน้า แต่วัดเกาะแก้วสุทธารามนั้น ได้เขียนภาพมารผจญไว้ด้านหลังของพระประธาน ภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ มีรูปยักษ์ รูปสัตว์ รวมทั้งภาพชาวต่างชาติปะปนอยู่เป็นบริวารของพระยาวัสวดีมาร เหนือขึ้นไปมีภาพพระพุทธบาท ด้านซ้ายมีฉัตรชุมสายกั้น (สามฉัตร) และภาพเทวดามาบูชารอยพระพุทธบาท การมีภาพบุคคล เทพ พิทยาธรหน้าตาคล้ายชาวต่างชาติสอดแทรกนั้นได้สะท้อนให้เห็นความคิดเกี่ยวกับชาวต่างชาติในสมัยนั้น นอกจากจะเป็นความรู้ด้านศาสนาแล้ว ยังมีคุณค่าทางสังคม โบราณคดีและวัฒนธรรมอีกด้วย การแบ่งลำดับเรื่องราวมีดังนี้

ลำดับที่ ๑

ระหว่างช่องประตูจนจรดเพดานเป็นภาพมารผจญ แต่ภาพองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากลับเขียนเป็นปางสมาธิแทนที่จะเขียนปางมารวิชัย ท่ายืนของนางธรณีเป็นท่ายืนแบบธรรมชาติต่างจากที่อื่นซึ่งจะยืนเอี้ยวกาย มีไพร่พลพญามารที่จะเข้ามา จะทำร้ายพุทธองค์ พวกมารแต่งตัวออกลักษณะหลายชาติ หลายภาษา เป็นงิ้ว เดียรถีย์ ฝรั่ง แขก ครุฑ สิงห์ ยักษ์ เงือก งู เป็นต้น

ลำดับที่ ๒

ผนังเหนือประตูทั้งสองด้านเป็นภาพพระบาท ที่หาดทรายแม่น้ำนัมมทานที ซึ่งแวดล้อมด้วยทะเลที่เต็มไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด ทั้งที่มีตามธรรมชาติและเกิดจากจินตนาการของจิตรกรเอง เหนือประตูด้านซ้ายมีภาพพระบาทและมีฉัตรชุมสายกั้น (สามฉัตร) ด้านล่างเป็นทะเลมีเงือก 2 ตัว

ภาพรอยพระบาท

ภาพเงือก ๒ ตัว

ภาพสัตว์นานาชนิด

ลำดับที่ ๓

ภาพมุมอาคารระหว่างกรอบประตูเป็นภาพเทพชุมนุม ซึ่งวางภาพแปลกไปจากที่อื่นๆ แทนที่จะวางแนวนอนกลับวางในแนวดิ่ง อาจจะเป็นเพราะพื้นที่บังคับ การวางองค์ประกอบในแนวตั้งในภาพจิตรกรรม มีลักษณะเดียวกันกับวัดปราสาทนนทบุรีและวัดช่องนนทรีย์ กรุงเทพฯ

บทสรุป

นวัตกรรมการถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนัง: มุมมองภาพที่สมบุรณ์ของจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี เป็นส่วนหนึ่งในการนำผลการวิจัย เรื่อง ทฤษฎีกับแนวคิดและวิธีการ: มุมมองภาพที่สมบูรณ์ของจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี มาถ่ายทอดสู่สาธารณชน ให้เกิดการรับรู้ทั้งในด้านเนื้อหา เรื่องราว รูปแบบทางทัศนศิลป์และเทคนิควิธี ตลอดจนรับรู้ถึงคุณค่าทางความงาม ประวัติศาสตร์และจิตใจ การนำเสนอมิติใหม่ของการถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังในครั้งนี้มิได้มุ่งหวังเพียงให้เกิดการรับรู้ที่ดีเท่านั้น ผู้วิจัยยังมุ่งหวังให้เยาวชนและคนทั่วไปที่ได้รับรู้ รับทราบ เป็นส่วนหนึ่งของคนไทยที่จะช่วยกันอนุรักษ์ รักษา ศิลปวัฒนธรรม ที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประเทศชาติที่สำคัญยิ่ง ให้คงอยู่สืบต่อไป ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าและวิจัย เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและยังจะเป็นแนวทางในการศึกษา สำหรับศาสนสถานอื่นๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2551). การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง. กรุงเทพ : กรมศิลปากร.

กฤษณ์ ทองเลิศ. (2554,กรกฎาคม – ธันวาคม). การสื่อสารสัญลักษณ์ “มาร” ในภาพจิตรกรรมไทย. นิเทศศาสตรปริทัศน์. 15 (1).

ศิริพจน์เหล่ามานะเจริญ. (2550, มกราคม). แนวคิดในการออกแบบจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ วัดเกาะแก้วสุทธาราม ประติมานวิทยากับการแสดงออกเชิงช่าง. วารสารเมืองโบราณ. 33 (1).

เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว. (2556). ความเข้าใจในจิตรกรรมไทยประเพณี. กรุงเทพ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

น. ณ ปากน้ำ. (2529). วัดเกาะแก้วสุทธาราม Wat Ko Kaeo Suttharam. กรุงเทพ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

บรรณาธิการบุญมี พิบูลย์สมบัติ. (2543). วัดเกาะ ตำบลท่าราย จังหวัดเพชรบุรี เพชรบุรี : บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.

พระครูเพชรโรปมคุณ (เสี่ยน) และคณะผู้จัดทำ. (2543). วัดเกาะ ตำบลท่าราบ จังหวัดเพชรบุรี เพชรบุรี : บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.

วรรณิภา ณ สงขลา. (2553). วัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.

สันติ เล็กสุขุม และกมล ฉายาวัฒนะ. (2524). จิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

สำนักพิมพ์เมืองโบราณ. (2529). วัดเกาะแก้วสุทธาราม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

วัดเกาะแก้วสุทธาราม

ถนน พานิชเจริญ ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี 76000

WAT KO KAEW SUTTHARAM

Pha Nit Charoen Road , Tha Rap , Mueang Phetchaburi , Phetchaburi , 76000